

РАДА

газета політична, економічна і літературна
ВИХОДИТЬ ЩО-ДНЯ, ОКРІМ ПОНЕДІЛКІВ
Рік другий.

Адреса редакції і головної контори:
У Києві, Велика Підвальна вул., д. № 6,
біля Золотих воріт.

→ ТЕЛЕФОН № 1458. ←

Умови передплати на рік 1907:
З приставкою і пересилкою: на рік
6 карб., на півроку 3 карб. 25 коп., на 3
міс. 1 карб. 75 коп., на 1 міс. 65 к., окрем
№ 4 коп.

За границею: на рік 11 карб., на півроку
5 карб. 50 коп., на 3 міс. 2 карб.
75 коп., 1 міс. 1 карб.

Передплата приймається тільки з 1-го числа
кожного місяця.

За зміну адреси 30 коп.

Авторі рукописів повинні подавати
своє прізвище і адресу. Редакція може
скорочувати і змінювати статі; більші статі, до
друку негодячі, переходять в редакції
3 місяці і висилаються авторам їх копій-
кою, а дрібні замітки й дописи одразу
зніщуються.

Рукописи, на яких не зазначені умови дру-
ку, вважаються безплатними

Умови друкування оповісток:

За рядок попереднього тексту, або за
його місце платиться: за перший раз 40
коп., за другий 20 коп.

За рядок після тексту: за перший
раз 20 коп., за другий—10 коп. Хто шу-
кає заробітку, платити за оповістку в 3
рядки 10 коп. за раз.

Рік видання третій
Приймається передплата на рік 1908
НА ГАЗЕТУ

„РАДА“

Умови передплати з приставкою і пересилкою в Росії:

на 1 рік	на 11 міс.	на 10 міс.	на 9 міс.	на 8 міс.	на 7 міс.	на 6 міс.	на 5 міс.	на 4 міс.	на 3 міс.	на 2 міс.	на 1 міс.
6.	5.70	5.20	4.75	4.25	3.75	3.25	2.75	2.25	1.75	1.25	65.

За границею: на рік 11 карб., на півроку 5 карб. 50 к., на
3 міс. 2 карб. 75 коп., на 1 міс. 1 карб.

Передплатники, які заплатять гроші зразу за цілий рік, одержать:

Нова книжка!
Вийшла в друку і продається во всіх великих
книгарнях пона книжка
П. Капельгородський
„ВІДГУКИ ЖИТТЯ“
Збірник віршів. Стр. 98.
Ціна 35 коп.
Головний склад в Українській Книгарні: Київ,
Безаківська, 8. 10-1

Головна Контора газ. РАДА⁴ про-
сить передплатників, які звертають-
ся до контори за зміною адреси, або
з якими вищими справами, обов'яз-
ково подавати точно стару адресу,
на яку вислається газета.

Київ, 17 ноября 1907 р.

Ще недавно під час ви-
борів до третьої Думи й
перших її засідань права преса
тільки те й робила, що співала їй
гимни. Дума тоді була і „істинно-
русскою“, і справжнім народним за-
ступництвом, і „рабочеспособной“. Ви-
словлювано надії, що рука в руку,
плече в плече піде вона з урядом і
дорешти втихомирить Росію,—не ту
справжню голодну, змучену Росію, а
величезний періг, який так спокоси-
во і принадно доживався, поки його
поділяли і спокійньою зводили. І от
тепер зовсім іншу картину бачимо:
права преса не знаходить слів, щоб
висловити своє обурення проти та-
кої недавно ще любій Думи. Правду
можна сказати: не встигло ще присо-
хнути чорнил до паперя, як іх
довелось покинути до архіву і ввез-
ти до лайки.

Що ж властиво сталося? Звідки
той гнів, що виявляють праві елементи
ухились од прилюдної маніфестації
за тим самодержавієм, без якого
правим, як то вірні їхнім про-
мовцям, жито на світі не мож-
на. Сталося те, що думські круги,
які сидять на двох стільцях, не
схотіли й надалі зійти в цієї вигід-
ної позиції. Себто властиво не ста-
лось нічого нового, чого б не можна
було наперед сподіватись, знаючи
дуже психологію октябристських мас
іх ватажків.

А тим часом це, може, остання
крапля, що переповняє вже „чашу
терпіння“ правих і незабаром тер-
пець їм урветься. Ознаки цього ми
бачимо в тих ламентациях з приводу
думського засідання, які знаходимо в
органах правої преси. Офіційна
„Россія“ починає вже підморгувати,
що, мовляв, і третя Дума не далеко
од двох перших утікає; „Громадя-
нини“ не дуже делікатенько натякає
на 129 статтю угоди, статуту „Новое
Время“ устами д. Меншикова одбірає
у Думи титул „рабочеспособной“...
Але найкраще звичайно пишуть „Рус-
ское Знамя“; там сіренькі октябристи
фігурують вже зрадниками, змовля-
ми, кривоприлюдниками, а д. Гуч-
ков—не більш і не менш, як „пом-
сьєю старообрядця съ жидовкой“...
Думу треба розізнати,—грізно кічає
„Русское Знамя“, а з четвертої Думи
вигнати всіх „инородцев“ і лишити
їй тільки право давати урядові по-
ради.

Четверта Дума... Не вважаючи на
всю безглуздість чорносотенних ла-
ментаций, мету їх ясно видно: це по-
вний поворот до старого ладу, де ре-
ставрація до найменших дрібниць
того порядку, який долавав державний
піріг на безконтрольний зідень бю-
рократії та чорносотенним зубрам.
От через віщо навіть сіренька третя
Дума, яка поки-що не виявила охоти
пристати на таку реставрацію, зроби-
ла раптом „кромольною“ і „нера-
бочеспособною“, от через віщо залу-
нали вже вигукати про четверту Думу.
Але тут мимоволі насувається пита-
ння: „доколь, о Господи!“ і де край
чорносотенному апетиту?

Позавчорашні засідання Дер-
жавної Думи, на якому до ко-
місії по робітничому питанню
не допущено представників од робітни-
ків, вилево ще один листочок у вінок
думської більшості—октябристів, „помір-
кованих“ і правих. Це засідання пока-
зало, що опріче багатьох інших нега-
тивних прикмет третя Дума має ще одну
не менш негативну: ворожнечу до робі-
тників і бажання вехтувати їхні інтереси.

Творці закону 3 юні, як відомо, не
дуже-то ліберальні й прихильні до ро-
бітників, чудово звали, що при найгір-
шому виборчому законі представники
класових інтересів робочого класу—со-
ціалдемократи—хоч в невеличкому чи-
слі, але будуть в Думі. Бо не може того
бути, щоб величезна частина народу,
якою являються робітники, не мала в
російській парламенті своїх представни-
ків. Проте д.д. Гуралиди et tutti quanti
поцітали за потрібне забачити робіт-
никам ще й окреме представництво, при-
чім все наче навмисне було зроблено так,
щоб од робітничих курій прошти колюче
крайні ліви.

Тепер виявляється, як це не дивно,
що існують інституції, які в робітничо-
му питанні виявляють себе ще праві-
шим од нашого уряду, такою припаймі
показала себе на позавчорашньому засі-
данні третя Дума. Мов бажачи „попра-
вити“ помилки закону 3 юні, думська
більшість намагається представників лі-
вих партій, особливо соціалдемократів,
звести на роль безслесних статистів.
Бо що ж іншого, як не мовчати, ли-
шастись членам лівих фракцій, коли на
кожну свою спробу взятись до твор-
чої праці на користь „пославших їх“—
вони почувуть сите, бруталне „геть“?..

Не кажучи вже про нечесність такого
позовнення з представниками (дійсними,
а не самозванними) найчисленніших класів
країни, така тактика крім того шко-
дила для самої Думи. Відомо, що чим
на ширші верстви народу спірається
кожна данна представницька інституція,
тим більшу вагу й значіння вона має.
Цю істину вже кілька разів випробувано
на бруку західно-європейського політи-
чного життя й там вона виявилась цілком
правдивою. Тим справедливою ця
істина являється в нас, де парламентаризм
ще не пустив глибокого коріння в
народне життя; в нас довірчливим може
бути тільки парламентаризм демократи-
чний, опертий на широкі народні маси.

Пориваючи зараз з робітниками, од-
верто заявляючи, що голос робітників
не має для них великого значіння, третя
Дума тим самим вириває з-під своїх ніг
одну з найміцніших підвалин. Більше
того. Дума утворив собі супротивника в
особі досить добре zorganizованого й до-
сить свідомого 20-мільйонного класу.
Невже третя Дума цього навмисне доби-
вається?

Не хотілося б вірити, що це так, але
невольно життя дає дуже непохитні
докази, й засідання 15 любля є найкращі-
ми з них. Очевидно, думська правна
зацій раз хоче potwierдити справедли-
вість відомої приповідки, що де річ йде
про класові інтереси буржуазії, там му-
сять замовчати міркування справедливості
й... доброго політичного розуму.

Коли ж буде можна?

В 256 числі нашої газети згадувався
про добре відому всім урядову газету
„Россія“ з приводу її свіжого наскоку
на „львову печать“, а при гурті і на всю
взагалі опозиційну частину після думсь-
ких за те, що вони наслідують толку-
вати про якісь там широкі реформи, коли
де, мовляв, не їхнього ума діло. Щоб за-
водити реформи—навчає газета,—то тре-
ба цюсь тиждень в державних справах.
А представники народні нічого в їх не
тимають. Доволі буде того, що законо-
проекти попередніх двох дум, як каже
міністерська газета, викликали тільки
гумляву усмішку. На жаль газета тільки
не пише, на чий саме устах грала ця
усмішка: чи в міністерстві, чи на устах
членів редакції бутербродної „Россії“.
Все це газеті треба було вигадати, щоб
застерегти „богатырей мысли и духа“,
що позбавлялись в третій думі, од по-
капальної роботи коло широких реформ.
Але „богатыри мысли и духа“ третьої
думи і не кваліфікації захожуватися
не то що біля якихось там широких
реформ, а взагалі коло реформ, бо,
як виявилось літом з візді земців, вигаду-
вання реформ і складання законопроектів
—це не їхнього ума діло. Та що там зако-
нопроекти! Ось не далі як кілька днів
тому мало не всі газети облетіла чутка,
що як обміркувалося привітання Царя,
то навіть октябристи мусіли однінати
проект привітання правих і союзників
через те, що його було складено маю-

грамотно, дарма що й октябристи не ду-
же-то грамотні.
Може таких „богатырей мысли и ду-
ха“ погордлива усмішка на устах чи в
міністерстві, чи навіть в аїсак із „Россії“
спинить і знеохотить до роботи складан-
ня законопроектів. Що ж до справжніх
заступників народних, котрих в третій
Думі тільки невеликий гурт, то напевне
можна наперед сказати, що перед гум-
лявим сміхом бутербродної „Россії“ вони
не спиняться.

Що ж до справжньої „Россії“, то їй
не до сміху приходиться од тих законів,
що вироблялись до цього часу в Росії по
міністерських канцеляриях тими саме чи-
новниками, котрі тепер погорливо гу-
ляють з законопроектів народних пред-
ставників. Прислуживе наймиття бю-
рократії тепер забігає попередньої Думи,
застерегає її од роботи біля реформ
великої ваги, а натомість радить захо-
дитись краще коло дрібниць усяких. До-
рідники казенні дають таку раду, маючи
на думці причинити таким способом Думу
на маленьких ділах до праці біля справ
першорядної ваги і значіння. А поки що,
поки народні представники привчаться,
як треба, державними справами орудува-
ти, доти за їх це велике діло справля-
ти сама бюрократія, бо вона, мовляв,
на цьому зуби, як то кажуть, зліла, і для
неї це не робота, а одні вигрешки, а
народні заступники, борони Боже, ще й
підірватися можуть од такої роботи.

Ми певні, що ті „богатыри мысли и
духа“, ті „мозги русского просвещенного
культурного дворянства и торгово-промыш-
ленного класса“, як величаються і підку-
лені газети членів третьої Думи, з доро-
году душею пристають на цю пораду,
що дають їм писакі із казенної міністер-
ської „Россії“, і, щоб не виснажувати сво-
го мозку коло великої й складної роботи
реформування політичного й громадян-
ського життя в Росії, залюбки захожда-
ються біля дрібних усяких справ. А своє до-
рогочінне здоров'я і не менше дорогочінні
мізки приборежуть для якогось іншо-
го вжитку... Ми ж із свого боку проро-
куємо, що їм не доведеться виснажува-
тися коло праці навіть над дрібними ре-
формами і справами. Бюрократія визво-
лить їх і од цієї нетрудної роботи маю-
чи наготові давно звісну відповідь на
всі нужди народу великі й дрібні. Од-
повідь ця здебільшого буває тільки здох-
лими: „не поддежить удовлетворению“, а
иноді й з одного: „несвоевременно“. От
і край. А що це не вигадки якісь без-
відставні, нависні думом кромольного ве-
дівирі до уряду російського, то ось вам
свіжий приклад. Справа дрібного кредиту
в Росії з давних давен стоїть на черзі і
вимагає корінної реформи і найважли-
вих заходів. Уже півстолітє літ минуло
по тому, як по скасуванні крипацтва, го-
сподарство в Росії зрушилося з свого ко-
лишнього ґянку та званого „натурально-
го хозяйства“ іступило на шлях „хозяй-
ства мінового“. Процес цей йде повагом
і крестянське господарство ще й до сей
чори не визволилося із форм господа-
рства натурального. Окрім цілої низки всь-
ких інших причин, котрих ми зараз не
будемо поминати, довга задержка кре-
стьянського господарства на натурально-
му шляху сталася ще між іншим і од
того, що в Росії мало що, або краще
сказати так що й нічого не було зробле-
но до самого останнього часу для ор-
ганізації дешевого дрібного кредиту
так дуже потрібного для селян-хліборобів.
Через це наші хлібороби і дрібні
промисловці завжди пробували й пробу-
вають в паузах у всяких глотаїв-лих-
ворів; через це в Росії так і розквітло
лихварство, через це в нас так швидко
убожіють дрібні казенні, розоряються до
центу і йдуть в найми самі із дітьми.
Захистити од свого лиха хоч і не во-
зможна а все ж таки до певної міри міг би
селян дрібний кредит, як би він був, але
його нема. Кому ж підкуватися про те,
щоб його завести? Наше напевне скаже,
що треба підкуватися насамперед тому,
хто має в йому потребу, тоб-то самим
селянам-хліборобам. Воно, безсумнісно,
що так. Але чи спроможно ж було селян-
ам зробити це при їх бідності і поголо-
вій неграмотності? Видима річ, що ні. А
коли так, то також видима річ, що по-
підкуватися про організацію дрібного кре-
диту для селян-хліборобів і дрібних про-
мисловців повинні були сам уряд і зем-
ства. Тим часом трапилося так, що дов-
гий час ні уряд ні земство про цю спра-
ву майже і не дбали. Доволі буде сказа-
ти, що до 1883 року, коли було видано
новий „устав обь учреждениях сель-
ских и волостных банков и вспомо-

Театр Т-ва Грамотности. Труппа укр. арт. під ору-
дою Миколи Садовського.
Сьогодні 17-го нояб. „Чорноморці“ оп. у 3 д. Виконають роли: „Івга Цайреунки“—М. Зап-
виставлено буде: „Чорноморці“ оп. у 3 д. Виконають роли: „Івга Цайреунки“—М. Зап-
жовенська, „Кавці“ М. Садовський. Двоє людей: Г. Борисо-
габська, З. Дірова, Г. Шківська; М. Садівський, І. Загорський, С. Павлівський, В.
Рапохна, С. Тобілевич, Хоря чоловічий і жіночий.
Початок вистави о 8 годні увечері.

„ТЕАТР СОЛОВЦОВ“ Сезон 1907—1908.
Діреція І. С. Дуван-Торцова
Сьогодні, 17-го „Обь Одномъ Шутѣ“, др. у 4 д. Рітвєра; початок о 8 год. в. 18-го вранці сн. зенц.
лект. А. М. Степешко; тема: „ГЕРОИ ТЬМЫ“—„БѢДНОСТЬ НЕ ПОРОКЪ“, траг. у 3 д. 14 карт.; увеч.
„ПЛАСНА СЕМИ ПОКРЬВАЛЪ“, др. у 1 д. „по Уильяму“ „ПЫЛЬ РАЙСНАГО ДЕРЕВА“, ком. у 3 д. Мар-
шала. 19-го по загальнор. ціл. „ПРОБУЖДЕНІЕ ВЕСНЫ“, лит. траг. у 3 д. 14 кар. 20-го спектак не
буде. 21-го вранці по зменьшенні пін. „УРІЗЪЛЪ АНОСТА“, траг. у 5 д. 22-го „СВАДЬБА ЗОБЕНДЫ“, др.
еск. у 3 д. „ЖЕНЩИНА СЪ НЯНКАЛОМЪ“, др. у 2 ч. 23-го бенефіс В. Н. Дагжирова: „ОРЛЕНОНЪ“, др.
др. у 5 д. Рістона. Готувється до вистави „ИНТЕРМЕЦЦО“, ком. у 3 д. Шпігера. „ХОРОШЕНЬЧАЯ“ Пай-
депова. „ТАЛИСМАНЪ“ Фьульда. „РОЗЫ“ Зудержана. „Занолдованный кругъ“ Рідека.

Городський театр Діреція С.
В. Бркина.
Сьогодні, 17-го нояб. „ЦАРЬ ПЛОТНИКЪ“ (Петръ Великій) (Опера виконується без суфлора). Бер. ут.
Д-ки: Арцибашева, Платонов; Д. д.: Оршанцев, Фон-Ртгон, Андрєв (баритон), Зелінський, Маратов, Петров,
Полуянов, Босє, Тихонов, Песєвич та ін. 18-го два спектак. вранці загальнор. ціл. 1. „ЕЛНА“ 2.
„СЕВІЛЬСКИЙ ЦИРУЛЬНИКЪ“. Увечері по знич. ціл. „НИКОВАЯ ДАМА“. 19-го 12-й спектак. абон.—
„АИДА“. Виста. що знич. від абон., пред. по знич. ціл.
Початок о 7¼ г. в.

Скрипки по 2 карб., 50 коп., 3 карб., 4 карб., 5 карб., 6 карб., 8 карб., 10
карб. і дорожчі.
Сичини по 40 коп., 50 коп., 75 коп., 1 карб. і дорожчі.
Гитари по 3 карб., 50 коп., 4 карб. 50 коп., 5 карб., 6 карб., 7 карб. 50 коп.,
10 карб. і дорожчі.
Балалайки від 1 карб. 25 коп. і дорожчі.
Кларнети та Флейти по 4 карб., 4 карб. 50 к., 5 карб., 6 карб. 50 к. і дорожчі.
Гармонії російс., італійс., струн. одноряд. від 1 карб., двохранні від 10 карб.,
трихранні від 25 карб. і дорожчі.
І вські виші музичні струменты та все, що до них потрібно, в головному допо
музичних струментів і нот
Г. І. ІНДРЖИШЕК, у Києві, Хрещатяк,
№ 68.

Приймається передплата на 1908 р. на
„Літературно-Науковий Вестник“.

Український місячник літератури, науки і громадського життя.
Одинадцятий рік видання.
Виходить в двох виданнях: київським і львівським в збільшених розмірах,
мимками по 12—15 аркушів друку.
Містить безстримуку оригінальну й перекладну, лист оповідання, драми, поезії, статі з української історії,
літератури, суспільної економії й інших областей знання; огляди літератури, науки й суспільно політичного
життя; критичну й біографію.
Редакція і головна контора: Київ, Прорізна 20, кв. 3.
Передплата на видання київське р. 1908:
на рік 8 руб.; для незможних учнів, студентів, сільських учителів, низ-
ших слугащих, робітників і селян 7 руб., але тільки коли вони передпла-
чують журнал просто з контори.
Кому трудно відразу, нехай прислає на перше число кожного міс по 1 руб.
Просимо передплату присилати завчасу.
Книгаря і всяким посередникам від передплати 5%, але тільки в тім разі, коли передплата виплачується
нова 18 руб.; і все вірашу.
Передплата на 1907 р. приймається тільки до 1/11 по ціні 6 руб. Потім комітети за сей рік продавати-
ються по 8 руб. Так само комітети за попередні роки.
Видавець М. Грушевський. Редактор Ф. Красицький.

У Катеринославі
можна передплачувати і купувати на роздріб газету „РАДА“ в книгарнях
Лозинської і Чюна—„Просвітченіє“ на Проспекті.

гательних касс", про організацію дрібного кредиту в Росії майже й чути не було, як що не лічити так зв. "мірських" кас, що за допомогою урядового було позасновувало зпочатку для німців-колоністів на Херсонщині та Таврії та "волоствих" і "гмінних" кас в прибалтійській та західній країнах, а потім подекуди для удільних та державних крестив. По виданні нових правил в році 1883 зразу заснувалося 653 селянських банків, але здебільшого вони захвирили через недостатку основного капіталу. До 1902 р. додержалося всього коло 300 банків, що подавали про себе звістки. По цих банках було капіталу 4 1/2 міль. карб. Окрім селянських банків подекуди позаводилися так звані "вспомогательні касси". Їх налічувалося щось коло 600; але звідомлення подавали тільки 372. Ці каси орудували капіталом в 6 міль. карб.

Незабаром по скасуванні кріпацтва деякому з просвічених людей, що побивалися за простим народом, бажаччи побільшити його достатки, спало на думку заходитися засновувати по селах так звані "сеудо-сберегательні товарищества и касси". Крайці земства відгукнулися на цю думку і почали допомагати їм грошми, порадами і досвідченими людьми. Товариства й каси почали швидко засновуватися, сподівачись на допомогу од казни, бо в земстві не вистачало грошей на дуже щедрі видатки. Але казна неохоче пішла на поміч товариствам і касам. Доволі буде сказати, що за весь час їх існування, тобто за літ 30—35 казна дала їм 1 міль. карб.

Не щедріша казна була і до так званих "кредитних товариществ", що почали засновуватися після видання про їх закону року 1895, хоча можна було сподіватися, що вона дасть їм щедрі піддержку, бо закон що до їх було видано по думці міністерства фінансів, а самі товариства відано під контроль державному банкові. По 1902 рік 100 кредитних товариств з державного банку було видано загомоги тільки щось біля 160 тис. карб. Ми переіменували всі заклади дрібного кредиту в Росії. Скільки їх саме знайдеться на всю Росію—трудно сказати. Де-хто налічує їх всіх до 8000. Але наврад чи на цифра близька до правди. Навпевно їх менше. Та нехай і так; нехай заклади дрібного кредиту буде на всю країну навіть 8 тис., то й то це капля в морі, як що порівняти їх до кількості селянського люду в Росії. Виходить, що один заклад припадає на 17—18 тис. народу; тоді як, напр., в Германії один такий заклад приходить на 4,500, в Австрії—на 8,500 чоловіка.

Запомога од цих закладів повинна даватися не більш мізерною і незначною, як що ми розсміємо на двори той капітал, котрим орудують всі заклади дрібного кредиту. По їх капіталу можна налічити по найбільше як 100 міль. карб. Це входить на кожний двір по 5 карб., тим часом як вже давенько визначено, що на кожний двір треба на рік кредиту по найменше 40—50 карб. та самі тільки біжучі потреби; не лічучи вже видатків на те, що нводі треба буває прикупити шматок земельки, чи вигойти, або осунити нивку, або поставити якийсь сарай чи хату.

Так стояла в Росії справа з дрібним кредитом до самого останнього часу. Але за останні два-три роки, з того часу як селянський люд зворухнувся і почав пробуркатися од свого спокійного сну, до села завітала думка про ріжні способи товариської запомоги, про усіні кооперації. По газетах що-дня робіють звістки з усіх-усюд про заснування по селах товариських кас, сільсько-господарських товариств, крамниць то-що. Питання про організацію дрібного кредиту стало гостро, ребром. Останніми часами відбулося по ріжних городах кілька з'їздів представників кооперацій. На з'їздах одголосно й не раз з ріжних боків було посвідчено про незначайно наружений коопераційний рух і про вагу потребу як найширшої, як найнедрішої запомоги од державної казни і піддержки цьому рухові серед збубожлого люду, що б'ється як риба од лід, шукаючи ходу, щоб хоч трохи вибитися із злиднів.

Без цієї запомоги діла не буде, бо селянський люд, бідиний на гроші завжди, тепер особливо не має їх. Земства теж не можуть дати справляної запомоги, бо їхній бюджет обмежений. Здавалося б, що вищий уряд повинен би був залобити піти на зустріч цьому рухові з своєю самоюгою, бо, відмовивши заступникам народним двох перших дум в найголовнішому, за чим допоминалися вони од імені народа,—в землі, уряд повинен би був, щоб хоч трохи заспокоїти народ, допомогти йому в тому, що можна зробити негоргим воштом. І теперішній прем'єр-міністр перед другою Думою од імені вишого уряду обіцяв це зробити. Що ж ми бачимо на ділі? А те, що—як каже пословиця: "обіцянка—дицянка"... Позавчора петербурзькі газети подали таку коротеньку звістку: "Міністерством фінансів розрешень вь отрицательномь смысле вопрося объ истребленіи 2 с половиной миль. руб. на воспособленіе учрежденіямъ мелкаго кредита"... Міністерство фінансів умудрється вивагати бюджет до 2 по полов. мільардів карб. і не умудрилося одіраз од цього на вдновити величезного бюджету 2 1/2 по полов. міль. карб. на запомогу для організації дрібного кредиту, щоб народ мав змогу зарятуватися при лихій годіш. Як же ж і тепер міністерство фінансів, нашла неможливість асігувати на дрібний кредит такої невелич-

кої суми, то коли ж можна буде це зробити? Очевидно тоді, коли по міністерських канцелярних законопроекти народних представників зустрічатимуть не з гулавою, усмішкою, а з шанобою і повагою, як голод самого народа про його певучі нужди та потреби і коли замість щерих асігновок з державної казни на воспособленіе і упрочеіне благосостоянія усіхних графинь Мурат і хаджи-Бей та на переїзди міністрам з квартири на квартиру, пародій гроші витрачатимуться на народні потреби.

А це станеться тоді, коли Державна Дума заходитися запроважувати шпироки реформи, а не маршуватиме час за дрібною роботою, як хоче того міністерський офіцій.

Ф. М.—Шевський.

Приятелі по духу.

Польське громадянство завжди силувалося замазувати, кому лід було, очі, кажучи, що воно бореться "за нашу і вашу вольність". Але завжди з цієї боротьби "за нашу і нашу вольність" фатальним лижись способом виникав славетний "stan posiadania". І тоді з меншим запалом починали польські публіцисти доводити, що поляки ані трохи не ставлять вороже до прав пригніченого ними українського народу, що вони навіть готові згодитися на задоволення усіх його потреб, усіх його домаганнів, аби... аби тільки це не порушувало стапу посідання, аби це не загрожувало розвиткові "polskoscі". А "polskosc" по уявліні ці публіцисти такою теїднотю, що підіймали крик про її заггибли, ледве тільки робились якісь уступки на користь українського народу.

Як "кумедно", делекатно кажучи, розуміють поляки право українського народу мати власну вищу освіту, найкраще ілюструє поведінка польської молоді, польських студентів у Львівському університеті. Тим часом, як польські студенти Росії борються з русифікаційною політикою російського уряду, борються за польський університет у Варшаві, їхні товариші у Львові незвичайно вороже виступають проти домаганнів студентів-українців мати український університет.

Звичайно, раніше чи пізніше, а український університет в Галичині таки буде виборено.

Але така поведінка польського студентства у Львові, що підтримує найгірші форми національного гніту, може одбитися, і то дуже прикро, на російській частині польського студентства, що проти цього національного гніту бореться.

І з цього погляду дуже характерною являється замітка, уміщена в числі 260 "Голоса Москви", органа напуючої в Думі зараз партії—октябристів, під заголовком "Постанова польського студентства".

Річ в тому, що центральний віденський уряд одідав збільшити число українських кафедр у львівському університеті. Цей замір викликав протести з боку польських професорів та студентів, і на вічу польських студентів припало було резолюція проти утравкізації університету (характерна ілюстрація до зрозуміла формули "за нашу і нашу вольність").

Переказуючи всі ці факти, "Голос Москви" для паявчення російських студентів додає од себе таку незвичайно характерну замітку: "Як бачимо, поведінка та постанови львівських польських студентів цілком протилежна поведінці та постановам руських студентів варшавського університету, які пованули Варшаву, щоб не перешкодили домаганням польських студентів. Польські студенти не тільки ніколи не кинуть добровільно львівський університет, хоч Львів і стоїть в "русской" Галичині, але навіть ставлять перешкоди поширенню в ціому прав руської мови".

Що значить, приятелі по духу польські львівські студенти та російські октябристи та студенти—"академісти". Ніякі заповнення польської преси, що вона нічого не має проти "справедливих" прав українських студентів, не перешкодили "Голосу Москви" зрозуміти всю суть поведінки польського студентства у Львові.

Навіть більше, "Голос Москви", "ставить вь примѣръ" руским студентам поведінку польських студентів у Львові. А вона справді, незвичайно наближається до поведінки російських "академістів". І копіюючи російське польське студентство, мусіли б "русские" студенти, в інтересах заховання свого "стапу посідання" у Варшаві та "русскости" відповісти на домагання поляків—терором.

"Ви хочете мати польський університет у Варшаві, ми хочемо заховати свій "стапу посідання". Ви до того ж культурно вищий народ; а коли бунтуєте, геть з вашого університету". К чести вашої молоді, що вчилась у варшавському університеті, вони не кермувалися цією логікою польських студентів у Львові.

"І той факт, що "Голос Москви" так явно схарактеризував правдиве становище львівського польського студентства, порадивши й "русским" студентам брати з нього приклад, тільки ще раз виразно підкреслює правдиву реакційно-шовіністичну суть резолюцій польського студентства.

Польське студентство у Львові та російські реакціонери—шовіністи, з окрема студенти—"академісти"—то брати рідні, то приятелі по духу.

Микола Хист.

3 газет та журналів.

Державна Дума прийняла адрес і з приводу цього "Товарищ", число 423, пише:

"Дебати показали, що правої небезпеки в країні сливе немає; що самодержавство загинуло завки, що його не підтримують, що його одкидають, як пережиту юридичну норму, навіть вищі, навіть пануючі, навіть валкаві революційні класи. Самодержавства немає, ось що сказала третя Дума. На підставі цієї негайї буде відбуватися дальша будівнича діяльність. Звичайно, це ще не значить, що ми вже маємо європейську форму конституції.

Обурююче насильство над завойованим правом не здійснилось". Цілком інтакне дивитися на цю справу "Сегодня". В числі 374 ця газета ставить питання ясно.—Втора в Думі йшла суперечка про те, чи є в нас конституція.

"Чи суперечка була основана на якомусь фатальному непорозумінні, бо кому ж невідомо, що ми ніякої конституції не маємо. Коли мати на увазі, що Європа прислухається до промов, що розлягаються в стінах Таврійського палацу, й що нам потрібна позика, й що Гучков не завжди зрікається міністерських портфельів,—тоді треба визнати, що вчора октябристи виявили себе зручними політиками й що вони обійшли кадетів.

Тепер можна сподіватися, що позичку дадуть. Але конституція так і зостається в кадетській уязі".

А може ще й бувий "Товарищ", який правда дипломатично зривається сказати отверто, що в нас є конституція. Він тільки заявляє, що "ми ще не маємо європейської форми конституції". Що ж це значить, чи може те, що ми маємо азіатську форму конституції, чи истинно-русську? Замість відповідей нагадаємо один з останніх учинків "конституційних"—"конституційного" російського уряду. "Конституційне" міністерство справедливости домагається, щоб посла Колобокина усунуено було од думської діяльности.

"Інкримнується" йому промова, сказана в августі р. 1906; вона не викликала тоді протесту з боку офіційної особи й не мала ніяких дальших наслідків. Колобокин брав участь у виборах до другої та третьої Думи, і адміністрація тоді не причисляла до нього. Він пройшов до Державної Думи од Петербургу, а тепер... тепер домагаються, щоб його викинуто з Думи.

"Коли треба було мати який факт, пишуть з цього приводу "Русскія Відомости", що свідчив би про всю ненормальність становища народних представників, ми його маємо. Після цього ніякий посол, що має причини бути неперемним бюрократією, не може почувати себе безпешним".

Цілком справедливо, посли, що чимсь не догодили бюрократію, ні в якому разі не можуть почувати себе безпешними. Але за інших послів бюрократія наша дбає дуже. Так, наприклад, "Русскія Відомости" повідомляють, що заборонено циркулярно друкувати карикатури на посла Пропенко. Ця заборона мотивується незайманістю посла. Сибірський губернатор наклав штраф на редактора місцевої газети за те, що вона неприхильно висловилася про якогось посла. Одним словом—мовчи, не критикуй. Це вам не члени першої та другої Думи.

Державна Дума.

Засідання шосте (15 ноября).

Засідання одкривається о 2 год. 2 хвиль.

Головою—М. О. Хомяков.

В початку засідання голова прочитав пропозицію крайних правих: замість багатьох комісій, які виборяться на принципах партійности, утворити комісії на підставі ст. 5 закону 6 августа. Для цього треба розташувати члени Думи по 7 віділах, відповідно до кількості департаментів в де яких міністерствах. Члени Думи вступили до віділів по своїй охоті.

Пропозицію укладено недбало, безграмотно. Так, пропонується 7 віділів, а параксовано їх 8; пропонується утворити віділи в виді комісій, а закон 6 августа зовсім не знає комісій. Пропозицію, як це водиться, буде надруковано.

Прочитується заява про утворення комісії для перегляду судових статутів.

Родзянко виступає докладником в справі утворення тих комісій, яких вимагає наказ. Дума ухвалою пропозиції швидко, без балачок.

Аграрна комісія.

Дума переходить до питання про утворення аграрної комісії. Це питання, як то го й треба було сподіватися, виникає палкі балачки.

Двома-трьома словами Родзянко мотивує необхідність утворення такої комісії.

На трибуні—соціал-демократ Гелсхорді (Тифліс. губ.).

Надзвичайно коректно, лагідно, без жадного патяку на задирання, Гелсхорді вичислює завдання комісії.

—Завдання це—каже оратор,—боротьба в малоземеллях, цим одвічним лихом седа.

В Думі—шум, чути крики. Особливо зб'являється галас, коли оратор переходить до критики урядових заходів.

Голова трічі спиняє самого оратора, а не праву.

Під свист правої Гелсхорді заявляє, що єдиним радикальним способом розв'язання земельного питання є примусове одчуження.

Родічев, Саваля і Штарнов сираведливо доводять, що неможна призначати комісії, не визначивши рашіє сфери її компетенції: необхідно дати комісії ясно-визначене завдання.

Пурішкевич (вискакує й кричить): хочу одповісти тим, що сидять там (показує на ліву).

Хомяков пропонує Пурішкевичу заспокоїтись.

Виступає другий соціал-демократ—Гайдаров (дагестан. обл.). Оратор згадує про примусове одчуження.

В Думі сминяється неможливість галас. Хомяков дзвонить, але праву ніяк не мож на втихомарити, тоді Хомяков чомусь спиняє оратора.

Гайдаров спромігся тільки сказати про примусове одчуження; решта його промови прелпаза за шумом і регітом правих.

Октябрист Базилевич починає промовляти про... переселенську комісію. На поправку молоді оратор спокійно відповідає: "Земельна—переселенська хіба не все одне?".

Пурішкевич знову "виступає". В другій Думі—каже він—з приводу утворення аграрної комісії висловилось 166 ораторів. Раку обмежили ораторів 5 хвилинами. "Коли вже базикати по дурному, то не більше п'яти хвилин",—признається Пурішкевич (сміє правої).

Родічев носить поправку—доручити аграрній комісії, щоб вона розглянула аграрні законопроекти, які внесло міністерство.

Шубинський (октябр.) відповідає Родічеву, але так неадало, що з його промови можна зрозуміти тільки одне: що ораторові не слід було виступати.

Косоротову (труд.) зовсім не дають промовляти, не дають лівим говорити—стає сістемою.

Виступає ще кілька правих "мужичків"—Амосьонко (втеб. губ.), Ермалаев (втеб.), Ковалецько (ківський). Особливо красномовности вони не виявляють, а тільки вимагають, щоб до комісії було допущено більше селян.

Амосьонко вважає своїм обовизком заявити, що селяне не хотять ні примусового одчуження, ні несудачности царської волі.

Хомяков просить оратора говорити тільки за себе.

В. Салаха (свац. з Київц.) од імені полів пропонує дати місце в комісії й представникам од сільського духовенства.

Врешті пропозицію октябристів ухвалоено більшістю всіх проти чотирьох кадетів. Поправку Родічева одкинуто більшістю всіх правих, поміркованих і октябристів проти решти.

Дума переходить до чергових питаннів. Ухвалоється пропозиція заснувати комісії: переселенську, по рибальництву, по робітничому питанню. В справі переселенської комісії виступає єписейський посол Караулов, кошиний шальебуржеськ. Його вступу не виникає ніяких ворожих манифестацій з боку правих, як цього можна було сподіватись. Караулов пропонує лишити в переселенській комісії два вільних місця для послів, які мають прихв'яти з Сибіру. Пропозицію ухвалоено.

В справі комісії по робітничому питанню виступають соціал-демократи Кузнечов і Захаров, робітники. Значачий величезну вагу комісії й нагадує необхідність урегулювати робітниче законодавство, робітники-посли цілком послідовно й сираведливо пропонууть Думі збільшити склад комісії п'ятьма членами з числа членів соціал-демократичної фракції... Робітники—кажуть оратори—ні до яких інших комісій не входять; значить, звичайна справедливість вимагає, щоб цих 5 місць було оддано їм.

Робітників слухають нетерпляче, їх перебивають, але до їх всіх-таки ставляться тоєрвантись, ніж до інтелектуальних та до селян—трудовиків.

Родзянко висловлюється проти цієї заяви. Він каже, що "при вільних виборі членів комісії інтереси робітників не потерять, бо Думі ці інтереси дуже близькі".

Пропозиція соціал-демократів, звичайно, одкидається більшістю правих, поміркованих і октябристів проти решти.

Ухвалоено пропозиції октябристів про утворення "комісії 33-х" і комісії для розгляду думських законопроектів.

Хомяков переступає председателювання бар. Мендорфу. Дума знов переходить до виборів комісії: бюджетної, по запитанням, про державну оборону, продовольчої, по переселенській справі і по народній освіті.

О 6 год. 7 хвиль. засідання закривається. Слідуюче засідання—в п'ятницю 16 ноября.

Відгуни парламентського життя.

Програма засідання 16 ноября.

В повісті засідання 16 ноября поставлено ось які питання: 1) заява 31 члена Думи про вибори комісії; 2) доклад виділів по перегляду мандатів; 3) заява голоми ради міністрів (декларация); 4) заява про те, що дума була організована на зразок де-яких департаментів; 5) заява про утворення комісії судових реформ; 6) вибори комісії: по наказу, по рибальництву і по законопроектам; 7) читання реєстру законопроектів, внесених в Думу.

Адреса правих.

Фракція правих укаала власну адресу ось якого змісту: "Найлаасавішій Царю! неодажковість поглядів на суть і межі царської влади не дозволила нам приєднатися

до адреси, ухвалоеної більшістю Думи. Ніколи виборці наші, ніколи руський народ не вибачили б нам, коли б ми замахнулись на самодержав'я. Тяжко вражає нас те, що ми зараз не можемо безпосередньо зноситися з нашим Царем. Царю! Серця наші повні вдячности за те, що тепер, дякуючи Державній Думі, між Царем і народом цідмає ніяких розготок. Заохочені милостивим привітанням Вашої Величности, ми прилякаємо всіх сил до законодавчої праці на користь батьківщини. Намілюються, Царю! Самодержавною рукою ведіть Росію призначеною історією шляхом. Вірьте, ми нещасливо негода в шпірка, втамується ворожечна, а любов та вірність руських людей до свого Царя істапуватимуть до-віку. Вашої Царської Величности вірні підданці".

Першим під адресою підписався свящ. Гелсхорді, зтім Замисловський, Шульгін, Проценко, Ол. Бобринський, Дорер, єпископи Єваогій і Мітрофан, Шиді і інші.

Коло Думи.

Петербург, 12 ноября.

В октябристській лабораторії.

Сьогодні Дума од трудів праведних відпочила. А коли Дума відпочиває, то і членів її не знайдеш ні з якими собаками. Довелось ото і мені попобігати сьогодні, щоб спіймать знайомого депутата. Захожу в Думу—кажуть до дому пішов. Іду додому—показують його записку: заходьте в клуб солова 17 октября.

І не очийки блукати по парламентських клубах взагалі, а тим більше правих. По лівах через те, що там свіжого чоловіка буває примильмуть за агента з охрани. По правих, бо там журналістів вважають за шпигів. Та й як же на них справді дивитись, як не на шпигів. Де не посієш, там і виродиться. Не встигнеш рота розвинути, як громадянство вже й знає, що сказав такий-то депутат, а що говоритимуть інші. А для явних контроль громадянства найстрашнійший.

"Видно папа по халаявах"—каже приказка. А парламентські фракції—по їх відношенню до гласности. Ліви, коли зривається публікувати свої постанови, до пори до часу, то хоч прямо це кажуть: Ми не госнодарі в Думі і не од нас залежить наіравляти так чи инше її роботу. Свої постанови ми робимо в залежности од постанов домінуючої більшіности—припадуть доводдоби, підтримаємо; а віддамо поправки або будемо опоніровать. А може ми зробимо постанову, а потім прийдеться її й змінити. Коми ми в перших Думах були "госнодами помилешні", то могли говорити наперед про те, як і що будемо робити.

Це—резоні! Я розумію тактику українців у віденському парламенті, наших депутатів та поляків у перших двох Думах, а тепер трудовиків, ес-деків і навіть кадетів в третій Думі. Але цілком не розумію причини октябристської "світтобоязни". Прихожу сьогодні в клуб. Десять далако "октябрі" гудуть як жмеї в вулицю. "Робота" в повнім розгарі.

Аристократична прихоща. З кутка в куток блуає два-три кореспонденти. Віддахи і пудяться, і маються вже, але нічого не помагає. "Октябрі" герметично вакуоніються через вимату од прихощої і навіть лакеїв туди не пускають.

Я пропую по записці викликати знайомого депутата. Чекайте, кажуть, перериву. Сідаю і дождаю. Входить сотрудник октябристського "Голоса Москви". Ось, думаю, хоч цього пропустять. Де там! Немає й кому ніякого приступу.

Скажіть, що я од "Голоса Москви"! Попросьте Гучкова! Ось карточку дайте!

Erel "Не веліно пудать", та й годі. Коло дверей п'айжилься якась "курсістка". Далі "студент"—звичайні атрибути кожного партійного зібрання. Це теж партійні "халаяви", по котрих вразу ж впізнаєте партійні облича. В истинно-русських союзниках "студенти" завжди затягнуті в корсети, з комірими до видче вух, в лакурках, з довгими нігтями, говорять в ніс. А курсістки з такими обличчями, немов їх три дні і три поці в боюгодному маршувала. В ес-деків і ес-ерів мабуть по закону контрасту ці персонажі вічно ростріпані, невміті, здебільшого без всякого подобиа комірчички, а зачісуються непаچه як яхтерює. У кадетів як раз в міру. Тільки неперемівно або з зеленим бантом, або з зеленою гилчковою—емблемою, здається, многоженців. А в "октябрі"—якісь безліччі і безколірні, хоч гарно вгловдали і западто чисто, як для студентів, вдягнені, з невразними функціями: не то чай розносять, не то калаші подають.

Присмою такого типа, щоб викликав нам хоч Пашаєво. Тил зиряє—нас з голови до ніг—і знов: "не веліно пудать". Але на щасті Пашаєво сам вийшов. І мої товариші обісла його навурку.

Товстий, огрядний, він привичним рухом руки каждає шевелюру на плечі і починає розказувати нам анекдоти про якогось півного, про полів та диків.

—Як адрес? питає колега з "Р'ячи" чи з "Слова".

—Та як? Праві збираються мій використати "в'є вид' привітствів". Їм сподобавсь...

—А вставити і цереміни в октябристському будув?

—Як же! Мілюков вніс: замість нашого "горимъ желаніємъ" кадетське—"долягъ пріємлемъ"...

Державній

(Видно, переклад з російської мови)

Жартув старий...
 — А Ваше, О. Н., „со щитомъ или на щитѣ“ буде вставлено? шукують в оцій черед-журналісти.
 — Ну, що ви справді смієтесь з старого! перекопсували Плевако. То було на октябрискім мітингові, а не височайший адрес. Тут, батеньку, „долг приємлем“, не бриватись..
 — А як ваша роботолюбність? як комісії думські, що позначували до виборів? Законопроекти для них готові?
 — А-а! Це вже їх спитайте! насмішуватю показує Плевако у напіводчинені двері, за котрими видніються постаті скількох лідерів октябрискій правлі.
 — Думайте чим зарекомендувати свою роботолюбність. Гай, гай! Як хохли кажуть—„ще теда десь, а вони вже з добою наставлялись“..
 — А ви б. О. Н. замовили за нас слово в вашім комітеті. Бачте, стоїмо тут на порозі. Та й з прихожій нас вигонять! скаржитесь „солідний“ сотрудник „Слова“..
 — Поки був студентом, з бою брав. А тепер став присяжним адвокатом—стидно якось поювати за дурницю! Чи ж можна так боятись власності?
 — Так то воно так, мої голуби! сміється старий. Але краще б ви самі побладили про це „самим“ Александром Івановичем. А то тут не то що вас, а і своїх часом не пускають... А на таких як ви і подивно вомком дивляться..
 І піби на доказ його слів з залі виходить скілька „октябрисків“ і косо позирає на вашу групу. В їх очах світяться немов страх, як би старий адвокат не проговоривсь про якісь їх секреті. І самому Плевако немов трохи стидно за свою балакучість з якимись там кореспондентами. Віп ловко знов перескажує з серйозного на жартовливий тон і починає розмову про московських піячих, попів і т. ін.
 Дзеленьнає дзвінок і скликає октябрисків на парадю. Сотрудник „Голоса Москви“, не дождавшись Гучкова, тікає. Ми теж прощаємось з Плевако і ретируємось, бо „студент“ і „курсистка“ басують вже на нас і ось-ось знов попросять надоліжних кореспондентів:
 „Пожалуйте нам вийти вон!“
 12 листопада, 1907 р.

Співаченко.

В Державній Раді.

(Од власного кореспондента).

Цієї сесії Державна Рада бажає себе показати роботацій і поки що не пропускає чергових засідань. А що в середу, в день засідань, п'ятниця—добра нагода не збиратись, то дідуся перевелися засідання на вівторок. Коли одкривається засідання, багатьох членів нема. Міністри теж не відко. Цього року вони щось не дуже вчашають на засідання Раді. Після оповіщення головою одиоді Наслідника Михайла на привітання Раді 8 листопада з двем його іменами, секретарь читає, кого вибрали головою комісії і їх замістителів. В фінансовій комісії головою вибрано Череванського, а його замістителем Тимирязева; в законодавчій комісії головою передано Самурова першого, а його замістителем Шемарина, в комісії „личного состава“—Шемарина, а замістителем—Турау.
 Потім починається справа про нові правила виборів членів до комісії і зміну відповідних статей наказу Раді. Головні виступає докладником од комісії, він вказує на хибні системи виборів, які вимагає наказ, пропонує прийняти нову систему, вироблену комісією і зміни відповідні статі наказу Раді. Проти цієї пропозиції протестує один тільки Зиновьев. Він говорить дуже довгу промову, в котрій, звернувши увагу на велике значіння цього питання, висловлює свої думки, що не дозволяють йому згодитись з пропозицією комісії. Його вудної промови члени Високої Палати зовсім не слухають. Там балакуча йде, а там передають якісь записочки; де-які прощаються і забираються додому. Тільки один голова Раді Акимов по обовязку служби слухає; помішник його Голубов, схожий на лану (він без усів і бороди) сидить мов закам'янілий. Зиновьев кінчає свою промову пропозицією знову передати справу з новою системою виборів у комісію. Акимов одмовляється навіть ставити його пропозицію на голосування, бо нема підтримки десяти членів Раді.
 Далі починається читання нових статей наказу, які приймаються Радою, одні з поправками, а другі цілком.
 А що справ більш ніяких нема, то засідання закривається.
 Нові правила заводяться в Державній Раді для публіки і кореспондентів. Сьогодні, ідучи на засідання Раді, я взяв з собою як завжди свій портфель. Вхожу в роздільну залу дворинських зібрань, де засідає Рада. Зо мною йдуть якісь дві пані, видно, мають білети на хорі для публіки. Вони посковдали свої шуби і йдуть далі. „Подозвольте“—смиються їх сторож—„скажіть шанку“! На щой! Такий закон вийшов. Здивовані дами і здіймають шапки; поправили волоси і здіймають шапки; поправили волоси і здіймають шапки; поправили волоси і муфточку; теж не можна і в муфточках йти. Пані лишаять муфти і раді, що їх хочуть гукають і йдуть далі. Вся ця картина мене дуже здивувала; раніш цього не бувало. Здивувань вальго я шанку я схилився взяти свій портфель, що повалився ввзят стілець. Сторож не дав.—Це

мій, кажу, думаючи, що сторож не помітив, що то я поклав.—Я знаю, що ваш але з портфелем неможна ходити в долу журналістів. А бумажі мої! Бумажі можна забрати; з бумажими велено шукати, тільки без портфелів. Довелося лишити свій портфель. Такі-то нові порядки. Далі, мабуть будуть трусити кореспондентів і публіку. А здається, що времечко тепер тихе і про бомби нічого не чути.
 Голюс.

ПО РОСІІ.

— Дума і бюрократія. Кореспондент „Русск. Сл.“ прочув, що бюрократичні кола дуже зацікавлені були питанням про думське привітання. Навіть найзавзятіші реакціонери пристали на те, щоб зовсім не реагувати на текст привітання, яке б воно не було, аби не збивати з цього буці. Реакціонери згодні були не вважати за некоректність навіть згадування про конституцію. Взагалі „сфери“ незадоволені з того, що Дума так довго не стає до роботи, а тільки годяться. Сферам дуже кортить як найшвидше втекти, що третя Дума „робота“..
 — „Освідомительное Бюро“ та Ф. Купчинський. Тов. више, що „Освід. Бюро“ розіслало дуже довге повідомлення з приводу статів Ф. Купчинського про шахрайства на минулій війні з японцями („Герои тыла“). „Бюро“ оновідає, що взагалі всі статі Купчинського „тенденційні“, але воєнне міністерство ставиться дуже серйозно до кожної вказівки на шахрайства у воєнному відомстві, хто б не дав тих вказівок, і через це „не зоставило без уваги“ деяких фактів шахрайства, зазначених у статях Ф. Купчинського в „Русі“. Міністерство заявляє, піби статі Купчинського певних фактів шахрайства виявили дуже мало, бо де-які з них пішли в суд, ще покі не зв'язались ці статі. Міністерство не знало тільки про ось які шахрайства: 1) про прививку протизнової сироватки—за дуже високу ціну скотині, купленій в Монголії; 2) про те, що чиновник Семенов вимагав хабари з одного підрядчика; 3) про те, що чиновник Серебряков витратив 70,000 карб. казенного авансу, а полковник Капель 50,000 карб. і не дали ніякого звідомлення; 4) про вивисне перебрівування в росписках числа грошей, заплачених китайцям-крамарям за вози, які наготовили для війська генерал Ухач-Огорович; 5) про шахрайства на поставанні харчів то-що для шпиталів, якими завідував генерал Хлиновський; 6) про повідомлення начальства про діяльність тих шпиталів, яких зовсім не було; 7) про шахрайства генерала Парчевського під час купування скотини в Монголії. Міністерство звелело вже розслідувати всі ці шахрайства. На привітці сього повідомлення воєнне міністерство повідомляє, що завше з охотою братиме до відомости фактичні вказівки газет і вартки надаватиме в суд на ті газети, які друкуватимуть безсвідані, загального напрямку варіання на воєнне міністерство.

— Становище Калюбаїна. Пропозиція міністерства юстиції, зроблена Державній Раді, про те, щоб виключити з числа депутатів Калюбаїна, викликає багато палких суперечок серед самих депутатів. Плевако подає, наприклад, думку барона Мейендорфа і каже, що Дума не має права переривати, чи справедливо оддаю когось з депутатів під суд, чи несправедливо; але вона повинна обмірковувати, яке саме зроблено злочинство та чи може той, хто зробив його, зоставитись членом Державної Ради, чи не соромить це злочинство його, як члена Раді. На підставі одих міркувань Плевако певен, що Дума не виключить Калюбаїна.
 — Про події в Казанському університеті. „Русь“ умістила одні телеграму, прислану з Казані голові ради міністрів П. Століпініві: „Казанський університет цілком у руках лівих професорів та революційної частини студентства, і швидкими ступнями протестує до анархії. Раз-ураз одбуваються недоволені зборки, які доводяться розганяти. 27 октября студенти гуртками вигнали з аудиторій професорів і в тому числі самого ректора. На математичному факультеті нема викладів кількох професорів через незаконні вчинки виконуючого обовязки декана Зейдлігера. Правих професорів систематично тероризують, одверто бойкотують не тільки самі студенти, а навіть і професори, що дуже хотять їх збунтиса. Ректор у руках іудейської групи—і через те нічого не робить проти нових порядків та порушень законности. Загальні збори царсько-народного товариства та „союза русскаго народа“ покірно просить призначити негайно для суворой ревізії безстороннього слідчого“. Телеграма підписана так: „за голову—товариш голови Мойкін“.

— Проект чорносотенця Дубровіна. А. Дубровін, як довідалось „Р. Сл.“, звязався клопотатись перед Синодом, щоб зобов'язано було парафіяльних священників записуватись до „союза русскаго народа“.

— Проект чорносотенця Дубровіна. А. Дубровін, як довідалось „Р. Сл.“, звязався клопотатись перед Синодом, щоб зобов'язано було парафіяльних священників записуватись до „союза русскаго народа“.

— Проект чорносотенця Дубровіна. А. Дубровін, як довідалось „Р. Сл.“, звязався клопотатись перед Синодом, щоб зобов'язано було парафіяльних священників записуватись до „союза русскаго народа“.

— Проект чорносотенця Дубровіна. А. Дубровін, як довідалось „Р. Сл.“, звязався клопотатись перед Синодом, щоб зобов'язано було парафіяльних священників записуватись до „союза русскаго народа“.

— Проект чорносотенця Дубровіна. А. Дубровін, як довідалось „Р. Сл.“, звязався клопотатись перед Синодом, щоб зобов'язано було парафіяльних священників записуватись до „союза русскаго народа“.

— Проект чорносотенця Дубровіна. А. Дубровін, як довідалось „Р. Сл.“, звязався клопотатись перед Синодом, щоб зобов'язано було парафіяльних священників записуватись до „союза русскаго народа“.

— Ювілей Н. Златовратського. „Русь“ сповістила, що московські письменники, читачі та прихильники талановитого письменника-народника Миколи Миколаевича Златовратського шанували його 15 листопада в день сороколітнього ювілею його літературної діяльности.
 — Приятелі фон-Вендріха. „Бесс. Ж.“ передрукувала ось лву телеграму з „Русскаго Знамени“, прислану генералові фон-Вендріху од жеринського одділу „союза р. народа“: „Царь-батюшка знає, що ваша міцна рука встановила в російських залізних дорогах потрібний порядок та знищить людей, які розождять кривою, знижуючи з казенного жалування“. На таку телеграму прийшла відповідь: „Його превосходительство—генерал-лейтенант фон-Вендріх доручив мені висловити вам подяку його превосходительства за щире спочуття та виявлене в телеграмі привітання Засуватель „союза русскаго народа“ граф Татіщев“.

— Жінки в тюрмах. Тюрмне управління наказало давати жінкам у тюрмах тепліші камери та взагалі, щоб не було тих причин, через які так дуже слабують арештовані жінки. „Русь“ полічила, що зараз по всіх тюрмах російської держави сидить жінок—24,731. Більше як третина їх лежить у тюрмних лікарнях.
 — В безирях пустелях. „Русь“ сповідає, що багато політичних заслідців вислано з Великого Устюга в Обдорський край, який уявляє з себе дикий ліс та безкрає болото.
 — Будівання переселенців. „С. Ж.“ має сумну звістку з барнаульського повіту. В цій місцевості скучилось дуже багато переселенців і через це у закутному селі Биструсі почалась холера. Становище переселенців сумне. Ні лікарів, ні фершалів близько нема. Хоч і повідомлено було про це до начальства, але відповіді не прийшло ніякої. Селане криється з холерою, не слухають ніяких порад. За один тиждень заслабло на холеру 17 чоловік, померло 8.

— Добути. Переселенське управління, як пишуть „Е. В.“, завололо кустарам у Кургані 3000 пугів для сибірських переселенців.
 — Експропріація в Самарканді. 1 листопада вьден на станцію Самарканд прийшло 40 чоловік, в одній салдатів та офіцерів. Вони оточили станцію, повязали вартювачів, що стояли коло каси. Одну скривно з гринми вони розбили, а дві забрали з собою. Грошей взято 20,000 карб. Чи справді це були салдати, чи тільки зодягнені по салдацькому—невідомо. Окрім грошей вони забрали в воєнних рушниці.
 — Нове шахрайство. В міністерстві допрі стало відомо, що зникло десь більше, як 1000 вагонів з кам'яним вугіллям, на грунзених на станціях: Черемхово, Кутулик, Толбага і посланих на станцію „Ворз“ забайкальської залізної дороги. Виявилось, що вагони з вугіллям навіть і не виражені були з цих станцій, а тим часом документи про те, що вугілля висло, послані були і з приставщиками зроблений був роцот. Після такого шахрайства вугілля продано було різним особам за більшу ціну. Шахраї „заробили“ на вугіллі 250,000 карбованців.

— Нове шахрайство. В міністерстві допрі стало відомо, що зникло десь більше, як 1000 вагонів з кам'яним вугіллям, на грунзених на станціях: Черемхово, Кутулик, Толбага і посланих на станцію „Ворз“ забайкальської залізної дороги. Виявилось, що вагони з вугіллям навіть і не виражені були з цих станцій, а тим часом документи про те, що вугілля висло, послані були і з приставщиками зроблений був роцот. Після такого шахрайства вугілля продано було різним особам за більшу ціну. Шахраї „заробили“ на вугіллі 250,000 карбованців.

— Нове шахрайство. В міністерстві допрі стало відомо, що зникло десь більше, як 1000 вагонів з кам'яним вугіллям, на грунзених на станціях: Черемхово, Кутулик, Толбага і посланих на станцію „Ворз“ забайкальської залізної дороги. Виявилось, що вагони з вугіллям навіть і не виражені були з цих станцій, а тим часом документи про те, що вугілля висло, послані були і з приставщиками зроблений був роцот. Після такого шахрайства вугілля продано було різним особам за більшу ціну. Шахраї „заробили“ на вугіллі 250,000 карбованців.

— Нове шахрайство. В міністерстві допрі стало відомо, що зникло десь більше, як 1000 вагонів з кам'яним вугіллям, на грунзених на станціях: Черемхово, Кутулик, Толбага і посланих на станцію „Ворз“ забайкальської залізної дороги. Виявилось, що вагони з вугіллям навіть і не виражені були з цих станцій, а тим часом документи про те, що вугілля висло, послані були і з приставщиками зроблений був роцот. Після такого шахрайства вугілля продано було різним особам за більшу ціну. Шахраї „заробили“ на вугіллі 250,000 карбованців.

— Нове шахрайство. В міністерстві допрі стало відомо, що зникло десь більше, як 1000 вагонів з кам'яним вугіллям, на грунзених на станціях: Черемхово, Кутулик, Толбага і посланих на станцію „Ворз“ забайкальської залізної дороги. Виявилось, що вагони з вугіллям навіть і не виражені були з цих станцій, а тим часом документи про те, що вугілля висло, послані були і з приставщиками зроблений був роцот. Після такого шахрайства вугілля продано було різним особам за більшу ціну. Шахраї „заробили“ на вугіллі 250,000 карбованців.

— Нове шахрайство. В міністерстві допрі стало відомо, що зникло десь більше, як 1000 вагонів з кам'яним вугіллям, на грунзених на станціях: Черемхово, Кутулик, Толбага і посланих на станцію „Ворз“ забайкальської залізної дороги. Виявилось, що вагони з вугіллям навіть і не виражені були з цих станцій, а тим часом документи про те, що вугілля висло, послані були і з приставщиками зроблений був роцот. Після такого шахрайства вугілля продано було різним особам за більшу ціну. Шахраї „заробили“ на вугіллі 250,000 карбованців.

— Нове шахрайство. В міністерстві допрі стало відомо, що зникло десь більше, як 1000 вагонів з кам'яним вугіллям, на грунзених на станціях: Черемхово, Кутулик, Толбага і посланих на станцію „Ворз“ забайкальської залізної дороги. Виявилось, що вагони з вугіллям навіть і не виражені були з цих станцій, а тим часом документи про те, що вугілля висло, послані були і з приставщиками зроблений був роцот. Після такого шахрайства вугілля продано було різним особам за більшу ціну. Шахраї „заробили“ на вугіллі 250,000 карбованців.

— 3 Київщини. Конфіскація газет. В Тараці, як повідомляють „Кіев. Вѣсти“, останніми часами поліція чомусь конфіскує всі поступові газети, що надходять для продажу на роздріб.
 — Поголовні трусі. Як кілька день трівожних пережила оце людність г. Канева. Як почалися поголовні трусі скрізь по городу з ночи під 10 ноября, то туглясь і туглясь... За цей час, між иним, було потрушено страхового агента І. Кудякова; нічого недоволожено у його не було знайдено. А в одного неграмотного міщанина, що служив за сторожа на бойні, було знайдено за хатом в кучі хворосту якісь листки і його арештовано.
 (Од власн. кор.)

— Потребительна крамниця. Це влітку роблено де-які заходи, щоб одкрити в с. Каранихах, канівського повіту, потребительну крамницю (про це писалося в „Раді“), але ці заходи чомусь так і лишались „благими наміреннями“. Тепер же, останніми часами, знов узалися каранихінці за цю справу і вже більш енергійно. Сього разу вже навіть подано п. канівському губернаторові прохання про дозвіл і е надія, що потребительна крамниця в Каранихах таки буде; „свѣдѣній“ поліції вже збирала.
 (Од власн. кор.)

— Грабунок. Химиї днями в Черкасах до воєнного хершала Якова Дмитрієва вломився якийсь невідомий, забрав гроші та коштовні речі, двічі вистрілав з револьвера і втік. Поліція дізналась, що то був арештант-утікач Антоній Нікемов.
 (К. В.)

— 3 Волині. „Истинно-русской чело-вѣкъ“. Кілька день тому в Житоїрі одбулися торги на продаж так званого „архирейського“ лісу. Ліс було продано євреєві Авруху за 43 тисячі карб. Це дуже образило п. голову місцевого виділа „союза русскаго народа“ ген. Красильникова і він рішив не попустити, щоб сталась така страшна подія. Невідомо, якимсь чином було призначено нові торги і сього разу ліс купив... ген. Красильников.
 (К. В.)

— 3 Чернігівщини. Мабуть зашлють. В Борні, як відомо, одбуває свою кару свщеник Новиков, якого за одно надмогильне слово переведено на псаломщика. Тежер ходить чуття, що його мабуть зашлють в малярстві. Справу проти його прокурор перепирав.
 — Трусі. В м-ку Ново-Бикові, козельського повіту, минулий тиждень пройшов в поголовних трусах. Трусилі всіх, не розбираючи зовсім статів. Одбувались трусі від доглядом п. пристава та його помішника при участі двох урядників і кількох стражників і були дуже пильні: переглядали не тільки шухляди в столлах, скрині, шахи, а й постілі; трусилі по горіщач, хлівах то-що. У де-кого ці трусі днів чер дватри робились напово. А все ж нічого певного не було знайдено. Де-які трусі одбувались звязку з недавнім убивством директора місцевої цукроварні, а де-які з наказу аж чернігівського губерського жандармського урядування. Під час цих трусів арештовано 11 душ селян і під вартою кінних стражників одравлено пішки за 60 верстов у Козелець в тюрму.
 (Од власн. кор.)

— 3 Полтавщини. Драгуни в Полтаві. „Полт. Г.“ повідомляє, піби в близькім часі козакі вийдуть кудись з Полтави, а на їх місце придуть драгуни.
 — Трамвай в Полтаві. „Отцы города“ недавно радились, що добре було б, як би і в Полтаві завести електричний трамвай. Обраховали на дві лінії—од старого вокзалу до нового та од лютеранської церкви до кладовища, по одній парі рельсів з роз'їздами, і виявилось, що видатків на це буде 670,000 карб., до чого ще треба буде додати вартість залізного мосту через Ворсклу; разом, значить, треба щось коло 750,000 карб. Тут уже пахне позичкою для города і це певно затримає справу з полтавським трамваем.

— Кредитове т-во. В Кобеляках повітний земський агроном закликає людність города й повіта, щоб вони об'єднались і спільно завели в Кобеляках кредитове товариство.
 (П. Гол.)

— Неіастиа. Не минуло в с. Вельбівці, гадяцького повіту, піше „Р. Г. Зем.“, ні одного року, щоб в осени або весною не втопилися яка-небудь людина на льоду. 7-го сього поїбра бігали і сковзались діти на льоду—на річці. Одно з їх загруало ногою в лід, бо він дуже тонкий був, і не вилізе. Тоді другі стали ламати з лід, що тут поблизу була, лопати й почали бити лід кругом його. Але як лід оббили, то воно стало тоді поринати і вричати, і все таки не кидало ханатись за лід. Ті діти тоді стали тикати від його і нікому про це не свазали. Тут недалеко і лісу городив один чоловік, але ж не чув цього. І воно, бідне, поки бралось руками за лід, поки і примерзало волосам до льоду. Про це вже уявили не скоро, бо діти, що потівали, нікому довго на хвалились про це. І вже увечері смерком його витягли звідтіля.

— 3 Херсонщини. Озброєний напад і вибух бомби. День 14-го поїбра в Одесі минув при якихось особливих подіях, а закінчився озброєним нападом на контору „Першої московської робітничої артілі“, що міститься у власному будинкові на розі Каптанової вулиці і Барятинського переулка. Під час цього нападу, як повідомляють „Одес. Нов.“, сила людей потерпіла. Бомба, що кинув один з злочинців, вибухла в страшною силою і навоїла чимало лиха. Арештовано по су-

сідніх трактирах кількох непевних людей. З контори артілі забрато 700 карб.
 — Етап. Цими днями в Єлисавет прибув великий етап пересильних арештантів, поміж якими є 6 душ адміністративних заслідців. Вони лишились в городі під гласним дозором. Всі шість—молоді люди, в зрості од 18 до 20 літ.
 („Г. Ю.“)

З українського наукового товариства в Києві.

25, 28, 30 листопада сього року, від 6³⁰ 7³⁰ год. вечора в лекційній залі „Общества Грамотности“ (Троїцька площа) Ів. М. Степенко прочитає три публічні лекції на тему: Українські Шестидесятники (Костомаров, Куліш, Антонович, Рильський, Житецький та інші діячі „Основи“). Білети продаються в муз.-драмат. школі Лисенка (В-Подвальна 15), а в день лекції при вході в залю. Ціни місцям: 1-й ряд—1 карб. на одну лекцію, 2 карб. 50 к. за всі три; 2 ряд. 75 к. і на всі 1 карб. 90 к. 3, 4 ряд.—50 коп., і на всі 1 карб. 25 к., 5—8 ряди—40 коп., і на всі 1 карб. 9—12 р.—30 коп. на всі 75 к. 13 р. і останні 20 к. на всі 50 к. Входні—10 к., на всі 25 к. Просять дійсних членів Тов-ства заявити бажання мати білети на лекції до 23 листопада. На початку декабра відбудуться також лекції пр-доцента Ол. С. Грушевського.

ОСТАННІ ВІСТІ.

(По телеграфу та з газет).

Державна Дума.

Петербург, 16. Засідання починається в 2 год. 3 хв. Предсідателем Хомяков. В дозі міністрів—кабінет в повному складі в першому ряді—предсідатель ради міністрів, рядом з ним міністри фінансів, морський, воєнний, юстиції та торговлі, промисловости; в другому ряді—міністр народньої освіти, головноуправляючий хліборобством та товариш міністрів. Члени Державної Ради в повному складі. На хорах повно публіки.

Секретарь читає список внесених законопроектів з пропозицією наради, як їх розпреділяти між комісіями.
 Винагороду пропонує одласти остаточне затвердження цього розпреділення до того часу, коли воно буде видрукване і роздане членам Ради.
 Дума затвержує розпреділення законопроектів, ухвалене нарадою.
 Читаються призвища членів Ради, обраних в продовольчу комісію.

Новицький другий заявляє, що він також не бажає, щоб його, який належить до правих партій і до числа 146, що не прилучились до всеїдиждної адреси більшости, змішували з Новицьким першим.
 Предсідатель Державної Ради, (звертаючись до предсідателя ради міністрів): „Вашему высокопревосходительству угодово буде“.
 В 2 год. 50 хв. Столітин виходить на трибуну і читає декларацію.

Декларація правительства.

„Панове члени Державної Ради! Задля успіху спільної праці вашої з правительством потрібно вам бути свідомими тих цілей, яких додержується правительствство, і тих способів, які воно намітило для їх досягнення, та сущности його законодавчих пропозицій. Выразна та ясна програма в цьому разі цілком необхідна. А для того, не вважаючи на те, що я ще так недавно викладав перед другою Думою правительственні законопроекти, що й досі востаняєсь нерозглянуті, мені приходиться виступати знову перед одим високим зібранням з заявою од імені правительства. Хоч на ваш розгляд, панове члени Державної Ради, висяється ті ж, за невеликими винятками та змінами, законопроекти, що були внесені в другу Думу, проте умови, при яких приходиться працювати і досягати тих же цілей, не зостанєсь без зміни. Для всіх тежер стало очевидно, що руйнівний рух, утворений крайніми партіями, перейшов в одверте розбійництво і вեսуєть наперед протипромадський преступні елементи, розоряючи чесних трудящих людей та розпускаячи молоде покоління. (Гучні оплески зправа та в центрі). Протиставити такому з'явищу можна тільки силу. Якісь полегшення в цій області правительствство вважало б злочинством, бо нахабству пороги громадянства можна покласти кінець лише послідовним вживанням всіх законних засобів оборони. По цій дорозі викоринення преступних виступів йшло правительствство до сього часу, по ній воно піде й далі. Для цього правительствство треба мати в своєму розпорядженні, яко виконавців власти, на своїм обовязку особ, звязаних позуттями того обовязку і відповідальности перед державою. (Гучні оплески зправа і в центрі). Через те переведення в життя з їх боку особистих політичних поглядів і надалі буде вважатись неможливым при державній службі. (Оплески зправа і в центрі). Основні порядки, законности та внутрішньої дисципліни повинно насадити і в школі, і новий устрій її, розуміється, не може заважати правительствству ставити відповідні до цього вимоги педагогічному її персоналу. Визначаючи потребу

вернутись од становища виключних законів до звичайного порядку, правительством рішало усіма способами зміцнити в країні можливість скоротити та справедливої судової карі. Воно піде до цього творчою дорогою, з твердою вірою, що дякуючи почуттю державності та близькості до життя російського судового стану, правительством не буде доведено смуту до необхідності піти слідом за прикладом однієї з передових західних держав і подати законодавчим зібранням законопроект про тимчасове припинення незмішаності судів.

При державній Думі завдання правительством в справі зміцнення порядку можуть тільки стати більш легкими бо, окрім засобів на перетворення адміністрації та поліції, правительством гадає мати цінну піддержку представницьких інститутів через виявлення незаконних вчинків властей що до перевищення влади, а також її бездіяльності (оплески зправа та в центрі). При цих умовах правительством має надію забезпечити спокій в країні, а це дасть спроможність усім силам законодавчих зібрань та правительством повернути на внутрішній її устрій.

Устрій цей потребує перебудованим. Не всі поліцейські в місцевих розпорядках в суді та адміністрації востанулися по-верховим і не пройшли в г. ибину, доки не буде досягнуто підвищення добробуту основного хліборобського класу держави. (Оплески зправа і в центрі) Поставивши на волю та давши спроможність досягти самостійності в хазайстві півторастаміліонному сільському населенню, законодавчі інституції покладуть ту основу, на якій буде міцно збудована перебудована російська державна будівля. Через те головною думкою тепершнього правительством керуючого його ідеєю було затме питання про землекрестьянство. Не розклада земля без порядку, не заспокоюючи бунту подачками, — бунт гаситься силою, — а признавши недоторкованість приватної власності і, як наслідок, що звідси виливає, свідомість дрібної особисті земельної власності, реальне право виходу з громи і розвивання питань полішеного користування землею, — ото завдання, здійснення яких правительством вважало і вважає за питання про існування російської держави (оплески зправа і в центрі). Та завдання правительством здійснюються на ділі. Через те правительством думає, що воно сповнило свій обов'язок, здійснивши в порядку 87 ст. основних законів ряд аграрних завопросектів і буде боронити їх перед законодавчими інститутами...

В Державній Раді.

Петербург, 15. Комісія законодавчих проєктів Державної Ради, обмірковуючи передачу загальним збором на попередній розгляд питання про справи, які поступили в Раду з другої Державної Думи і не обміркованих Радою в весняній сесії, признала, що Державна Рада не повинна розглядати такі справи.

В 9 години вечора, 16 лютого, назначено засідання Державної Ради для вислухання повідомлення правительством.

Судові справи.

Петербург, 15. В палаті почала розбиратися справа всеросійської селянської спілки. Акт обвинувачення на 30 аркушів сторінок. Підсудних 25 чоловік, між ними Шехонов та Киряков. Обвинувачує товариш прокурора Заберт; обороняють Пергамент, Гольдштейн та інші 3 підсудних трое не явилось на суд. Один з них, Баранов, на засіданні в сивейській губ. Оборона прохала справу одластити, але суд на це прохання одмовив. Палата згодилась тільки признавати даліше засідання в суботу і дати можливість підсудним ознайомитися з річними доказами та де-якими документами.

Труси та арешти.

Кременчук, 15. Затримано шапку з 13 апархистів, які грабували в городі.

Саратов, 15. Вночі викрито великий склад революційної літератури краєвого повольського комітета соціалістів-революціонерів. Затримано четверо.

Мітава, 15. В Лібаві затримано Сауке; виявилось, що він жив по фальшивому паспорту, був привідеш шапки грабіжників — терористів; він признався в багатьох грабівствах. Затриманий знав паролі всіх конспіративних явтарів.

Діяльність адміністрації.

Петербург, 15. Сковфисковано сьогоднішні числа газет „Русь“ та „Биржевы Відомості“.

„Землеустройство“.

Кострома, 15. Для одриття „землеустройствельних“ комісії послано 67 прохань про купівлю за помічу селянського банку 116,000 десятин.

Полтава, 15. Шість повітовими з'їздами закрито 346 хазяїнами в причатну власність 1833 десятина надільної землі.

Шкільні справи.

Петербург, 15. Група студентів — юристів прохав професорів завести курсе воен-судових законів, заклавши лектором Кузьмина Наравача.

Міністерство народної освіти запропонувало раді професорів університета переглянути статут про факультетських старост.

Одеса, 15. Взяті коштів професором Каменським ботаничні колекції вислано

назад в берлінський музей, після того як їх підрахувала і перевірила особлива комісія професорів.

Убивства, грабівжі та напади.

Кременчук, 15. В Новогеоргиевську зроблено напад на варту, яка обєригала скриньку з гринми кавалерійського полка. Злочинці, убивши вартового салдата і забравши скриньку з гринми та процентними паперами — більше 8000 карб., втікли.

Катеринослав, 15. Озброєні злочинці, розбивши телеграфний та телефонний апарати, ограбували більше ніж на тисячу карб. касу станції „Маврикіно“.

Тифліс, 15. Увечері на улиці тяжко поранено стражника какавказької залізничі.

Чернігів, 15. В Кролевеці убито на посту в поштової конторі городового.

За кордоном.

Відень, 15. Після дебатів, які тяглися декілька днів, палата поіменним голосуванням одкинула внесену соціалістами пропозицію про необхідність ужити заходів проти підвищення цін на харчові речі.

Париж, 15. По відомостях з Лаламар-її, битва коло Бабеласи тягнулась з 10 год. ранку до 4 год. після полудня. Убито 9 салдатів та 1 офіцера, поранено 5 салдатів та 1 офіцера. Одряд немурських тюркочів та конних єгерів з Уджди увійшли французів, запертих на фабриці З Орана повідомляють, що до Бабеласи та Силібуджана пішли два одряди тюркочів.

З наукового, літературного та артистичного життя.

— Український одришний календарь. Київське товариство „Просвіта“ видрукувало український ілюстрований одришний календарь на р. 1908 — „Веселка“, де уміщено крім звичайних календарних відомостей біографії та портрети українських діячів, де-що з історії та статистики України, наукові та інші товариства на Україні і в Галичині, вірші, приказки, загадки, поради господарські, адреси українських газет та журналів і т. и. Календарь незабаром вийде в продаж.

— Нова книжка. Не що давно вийшла з друку нова українська книжка: „Право і честь, теща на 5 дй і 6 одмиць, за списком і титлами Т. П. Колесниченко“, Ельск, 1907 р. ц. 50 коп.; книжку чомусь видрукувано зримим прависком.

— Новий здобуток хімії. В фізичному Віденському інституті проф. д-ру Францу Ексеру пошадсти виробити з 11,000 кілограмів уранового лозняка (Uranblende) три грами радія. Це — велике торжество науки, бо, як відомо, раніш добувати радій було надзвичайно трудно і через те він коштував величезних грошей. Тепер же, дякуючи праці д-р Ексерера, здобути ним 3 гр. радія коштують всього 30,000 корон, тобто 1 гр. коштує 10,000 корон, тоді як до цього часу 1 гр. радія коштував 400,000 кор. Uranblende, якого було потрібно д-ру Ексеру, доставило австрійське правительством з копалень в Чехії. Одна грам здобутого радія віддано звісному англійському ученому Рамзаю (про досвід якого писалось у „Раді“), а два грами лишили в Відні для ризних фізичних дослідів та медичних потреб.

— Нове видавництво. В Петербурзі заступало нове українське видавництво „Русь“, яке цими днями випускає в світ першу книжку: М. Стасюк „Автономія і розвиток продукційних сил на Вікраїні“.

— Возрождення Українського Більшовицтва. З початку нового року часопис „Українське Більшовицтво“ знову буде виходити, тільки видавництво цього місячника перенесено з Києва до Петербургу. Коштуватиме „Українське Більшовицтво“ на рік і карб. з пересилкою.

— Цими днями виходить, під редакцією С. Траповського, збірник: „Молода Польща“, в якому будуть перекази творів Да нильського, Жеромського, Виспянського, Каспрівача та інших польських письменників.

Театр і музика.

Концерти хору. А. Архангельського 12 і 13 лютого пройшли дуже інтересно. Великий численю його хор (32 чол.) з боку техніки і львансировки стоїть дуже високо: інтонація чиста, як у добре налаженого струменту; зрештовка прекрасна, співді музичні і з добрим голосами. Тільки дисканти в хорі лийєс тусклі, матові. Найкраще хор виконав класичні релі — хорали Малестричі і Ваха і його ж фугу із кантати № 106.

Яко діржер, Анхангельський дуже рівний і спокійний. Це передається і хору. Слухаючи хор, здається, що це грає фісгармонія, тільки вимовляючи слова, — до того спів хору Архангельського спокійний, рівний і безстрашний! — Іскри живої душі і темпераменту не помітно у діржера.

К. С.

ЛИСТ ДО РЕДАКЦІ.

В числі 247 „Раді“ наукувано статтю д. Матусевського „Діти і пасербів“ проголовши землі справи у Київщині, д. 1904 р., у нас було на веську губернію чинки 13 сільських лікарень, а в п'ятьох повітах не було їх а ні жандої. Я сам працював на Київщині 10 год сільським ліка-

рем і знаю добре, що справа з лікарською допомогою ще й досі далеко не владнована. Як їй треба бути, але все ж таки прошу спростувати обманку в цих часах, бо я можу посвідчити, що київська губернія ще з 1889 року мала 24 сільських лікарні (по дві на кожний повіт); через 10 год (за 6 год до земства) казла поділлита губернію вже на 63 участка, але, через брак грошей, не встигла всі поладогити і передала новому земству 43 лікарні, з котрих 3 або 4 в казенних, а останні — в шайманних будинках. Земська ж управа за три роки докінчила казенну реформу і одкрила 20 останніх участків; так, наприклад, в бердичівському повіті земство прийняло од казни 4 сільських лікарні, а само додало до них п'ять.

Лікарь С. Щ.

Київ, 9 лютого 1907 р.

Увага автора. Лист д. лікаря С. Щ., що до становища медичної допомоги селянському люду в Київщині за часи перед аведенням земства, мало що змінило на тому малюнку, що я дав читачам. Та й малюнок той належить не мені, а тепершній київській земській управі. Я тільки злив копію з його. В „Отчеті“ управи на сторінці 197-й наукувано, що „Распоряди земельним Комитетом і Комитетом Общественного Призиріянія было передано Общескому управлению... 13 сільських „учеб-ниц“. Про решту ж лікарень, що були очевидно, в шайманних будинках. „Отчет“ цього не згадує, так що в мене не були навіть змоги довідатися з „Отчета“, чи були то амбулаторії тільки, чи стаціонарні лікарні. Тому-то я, слідом за „Отчетом“, і написав, що на всю Київщину до земства було тільки 13 лікарень. Тепер же, через увагу д. С. Щ., я переглянув „Отчет“ і состоючий в ньому частковий і дьятельности медичинського персонала“ в Київщині за 1906 р., що склало санітарне бюр при земській управі. З сього „Отчета“ я довідався, що й справді земство прийняло од казни більше лікарень, але вони були, — та й тепер ще чинило їх, — по шайманних будинках. Я розумію цікаком бажання д. С. Щ. спростувати помилку і висинити сушу правду, але од цієї правди діло од того а ні на крало не покращало. Треба тільки переглянути „Отчет“ бюр, щоб побачити, якого варті ті лікарні. Беру не на вибор, а на угад. Лікарня в Потоках „доміщається“ в зданні, подарешомь земству (бывший трактир, или корчма) і совершенно не приспособлено для такого назначения“ (Стор. 34).

В губернському участку лікарня „поміщається в обывновенной селської по-стройке домъ. Сверхное располаженіє ком-натъ, отсутствіє вентиляціи, теплаго кла-сета, ванной... дьялуютъ это помещеніє не-годнымъ для лечь-бвицъ“ (Стор. 20).

В маваровському участку, „заніє тѣсно і совершенно не приспособлено для нужды лечь-бвицъ“ (Стор. 9).

На нашу думку доволі й цих вписок із „Отчета“, щоб читач побачив, що я не великого гріха взяв на душу, що не довідався про лічне число лікарень у Київщині перед земством.

ДОПИСИ.

(Од власних кореспондентів).

Юзіва, (на Катеринославщині). Тяжка і безпросвітна доля робітника — шахтаря, особливо останніми часами, коли з далеких російських губерній цілими грутами напливають голодні селяне, шукаючи хоч якого-небудь заробітку. Прибувши, босі та обдірані, вони дуже раді зустрітись у шахту за перший шматок хліба. Одбравши ж першу полочку, у суботу, дуже рідко хто лишить його пятака аж до понеділка, бо на ту злиднену копілку треба придбати дуже багато.

Крам та споживні релі дорожчають по-двій а робітничі платні все змен-чуються. Особливо дорого доводиться платити за крам в громадянських крам-нидах, які засновано на кожній рудни-ковій, де є хоч невеликий гурток робіт-ників. Бо у кожній такій крамниці є управитель, його поміщик, кладовщик, працівники і кожен дає про свою кишеньку. Новаціями таких кладових можуть бути тільки ті, хто дає найбільш проценти добродіям орударям. А розуміється, поставляючи крам, кожний поставщик накладає на крам великі проц., щоб мати зиск. Таким чином кожний крам коштує на 40—50 проц. дорожче. А проте обманяти такі крамниці робітничою не можна, бо готової копійки, щоб купити по східній ціні, у робітника ніколи нема; для таких же крамниць кожна контора видає ордер, по яких дають робітникам у борг. І от, заробляючи по 80 коп., доводиться платити за пуд картоплі 80 коп., за пуд житнього хліба 1 руб. — 70 коп. і т. и. Таким чином приходиться день роботи щоб день прохарчуватися.

Кролевецький поїзд, (на Черниговщині). Смуя й невеселу картину уявляє з себе життя наших селян хліборобів. Тяжкі економічні обставини з одного боку, шість та брак заробітків з другого, — зовсім пригнітали їх. Куди податись, де шукати роботи, щоб добути грошей на харчі та топлино — ось печує питання часу для багатьох селян нашого краю. Вже немало селян їздило до Катеринославщини, в Юзовку, на заробітки, та повернувшись ні з чим, бо там як вони кажуть, і без їх вже доволі годлодних. Тимчасом ціна на хліб не визачає, а навпаки — після морозів, що дожидали до — 15 по Р°, стають чим далі зовсім не-

приступниці. Пуд жита коштує 1р. 30 — 1 р. 40 к. борошна 1 р. 45 — 1. 55 к. Одного разу прокинулася у нас було чутка, що кралевецьке земство має виплатити з якоїсь томської чи тобольської губернії кілька вагонів жита за для по-віту по значно дешевшій ціні ніж стоїть зараз на місці. І деякі селяне було зраділи, але не на довго після вони довідалися, що кралевецьке земство пізді-кіля ніякого жита випускати навіть і не збиралося.

Щож торкається до питанні про Ду-му, то можна сказати з певністю, що після того, як було розпущено другу і багатьох селян позбавлено виборчого права, — більшість цілком байдужо стала дивитись вгавалі на цю інституцію. Про це, як дуже ясравий зразок, може свід-чить хоч би й те, що коли відбувались вибори уовномочених од волостних сходи-тів, то багато селян зріклося йти на вибори, а мутинська волость то й цілком одмовилась. І тепер селяне майже ні грохи не цікавляться тим, що робиться в Таврійському палаці, бо не сподіва-ються відітлі собі добра.

Листування редакції.

Д. Солов. На ваше запитання про історію української літератури — відповідь в 209 числі „Раді“ за д. р. „Листув. Ред.“.

Х. Майстрену. Чи не можете принести об'я-ві справки?

ОПОВІСТКИ.

РЕДАКТОР М. ПАВЛОВСЬКИЙ.
ВИДАВЕЦЬ С. ЧИКАЛЕНКО.

СТУДЕНТ.

Студ. унів. добре знає математику і класичні мови, пошукує лекцій. Адр. в ред. „Раді“.

Гонча собана.

продається Бібіков Бульвар 80, кв. 10від 4—6 веч. 10—1

ЧУПУЮ.

марки для колекції чужоземні і рос., але тільки стродавні, беру обмін на на них, маю для цього марки 1—3/4—5—7 і 10 коп., могу продати. Бібік. бульв. 80, кв. 10, від 4—6 веч. 10—1

Б.в.ш. семинарист.

шукає посади писаря, урочів, швейцара, дво-ника й чого инш. Бульварно-Кур. 2, кв. 10. Співця П. Нового. 3—3

Добре.

знаю українську, польську і німецьку мову. Знаю молочарство, котарську роботу. Згоден на виїзд. Адр. листом: Київ, Київський пр. 6 кв. 2. О-му.

Учень.

київської художественної школи шукає уроків або роботи по малюванню, згоден за стій або квартирою. Адреса. Художеств. школа: Київ, Бульв. Куряв. 2, або Боршнполь, Полтавськ. г. 3 Каліберді. 5—1

Вийшла з друку нова книжка (Відбиток з газети „РАДА“).

Т. Є. В. ДОСВІТА.
 повість у 3-х частинах.
 Переклад з польської мови М. і З. Ловицьких.
 Ціна 50 коп.

Склад видання в Українській книгарні у Києві, Безаківська 8.

САМЕ ЦІННЕ ДЛЯ ВСІХ-ТО Є ЗДОРОВЛЯ!

Відомий по всьому світу Гарцький Чай (чорний). (Harzer Gebirgstee) ГІРСЬКІ ТРАВИ.

Добре випробуваний, рекомендований усіми видатними лікарями, дозволений до уживання Медичним департаментом, що при Міністерстві Внутрішніх справ у Петербурзі. Чай з гір Гарци є єдиний і необхідний засіб для кожного, хто хоче бути здоровим.

Ціна коробки 1 руб., 1/2 коробки 50 коп.

За пересилку додається по поштоному тарифу. Виснається негайно після замовлення з платов на місці (налож. платож.) не менше карбованця.

Єдиний представник за-для Росії
Йосип Гроссман
 г. ВАРШАВА, Слзька 38-а.

Для агентів та дрогистів відповідна скидка.

Открыта подписка на 1908 годъ

на еженедельный сельскохозяйственный журналъ
ХУТОРЯНИНЪ
 органъ Полтавскаго общества сельскаго хозяйства.
 Цѣна 2 р. въ годъ, на полгода 1 р.
 Годъ издания XIII

Программа: 1) Правительственные распоряжения и известия. 2) Дѣятельность мѣстныхъ сельскохозяйственныхъ обществъ, ихъ отдѣловъ и отдѣлений. 3) Статьи по сельскому хозяйству, промышленности и торговлѣ, экономическіи и техническіи. 4) Хроника, сельскохозяйственная и экономическая дѣятельность земскихъ учреждений. 5) Библиографія и обзоръ сельскохозяйственной и экономической литературы. 6) Сельскохозяйственный фелетонъ. 7) Сѣмь и мелкіи известія. 8) Сѣмь и мелкіи известія. 9) Вопросы и отвѣты. 10) Торговля известія. 11) Обзорныи и известія о погодѣ. 12) Объясненія. Кромѣ еженедельныхъ номеровъ въ размѣрѣ 2—3 печатныхъ листовъ подписчикамъ, по примѣру прежнихъ лѣтъ, будутъ высланы БЕСПЛАТНЫЯ ПРЕМИИ.
 „Хуторянинъ“ доушечу въ бесплатныя библиотеки-читальни и въ библиотеки сельско-хозяйственныхъ учебныхъ заведеній Г. У. З. и З.
 Плата за объявленія: за одну строку пегита въ концѣ текста 8 в. впереди—вдвоє. Подписка принимается: въ г. Полтавѣ—въ конторѣ и редакціи „Хуторянина“, при Полтавскомъ Обществѣ сельскаго хозяйства.

ПИШУЩА МАШИНА

Сист. „Гамовд“ продается. Вчати можна у редакції „Раді“.

Спеціальна майстерня
УКРАЇНСЬКИХ БАНДУР
 І. ЛОЗИНСЬКОГО, у Києві,
 Сімна пл., № 2. біля Мавлєвичої школи.

ДО ЗІМОВОГО СЕЗОНУ!

ВАЖЛИВО ДЛЯ МУЖЧИН!

Вимагайте Англіійський шевіт Дубле!
 Без усякого ризику! Все, що не подобалося-би, прив-мається назад і повертається гроші.

Матерія є гарного темного чи ясно синього, чорно-сірого, олівкового, сірого, шоколадно-сірого, чи тютюво-вого коліру, випускається фабрикою налож. плат., а також одриси по 4 1/2 арш. на цілій альбомній чи осіп-пій восток за 5 р. 25 коп., 6 р. 50 коп., і 8 р. 75 коп. також сорт „МІЛАНО“ сама краща матерія на відірток по 4 1/2 арш. по 2 коп., 11 р. 75 коп. і 12 р. 50 коп.

ДРАП БІБЕР!

Справжній драп, який одрізняється своєю особливю м'яккістю на крізько і елегантно зівоме шалто всякіх колірів, також мореного, на англійській смак, випус-кається одрискими по 3 1/2 арш. на мужське шалто за 13 р. 50 коп. і сорт „ПРИМА“ за 17 карб. При замовленню зразу на 3 і більше пост. чи шалто до-дається підшавка до шалто 2 кутки шерст. вата

ЗОВСІМ ДУРНО

Адресувати у г. Лодзь на фабрику наволоних і шерстяних виробів „Т-ВА ПРОГРЕС“ 4—3

Видавництво „ВІК“

вийшла з друку нова книжка:
ПАНАС МИРНИЙ— книжка трети творів.

(„Перемудрив“, комедія, „Лимерівна“, дра-ма, „Зубба“, комедія).

Ціна 1 руб., на кращ. папері 1 р. 50 к.
 Склад видання в „Українській Книгарні“, Київ, Безаківська, 8.

„ПРОСВІТА“

1. Драгоманов М. Про українських козаків, татар та турків. З до-датком про життя Драгоманова. Ціна 8 коп.

2. Земельна справа в Новій Зеландії. Переклала М. З. Ціна 2 к.

3. Левицький М. Як ритуватися при наглих випадках та каліцтвах. Ціна 3 коп.

4. Календарь „Просвіти“ на рік 1907-й. Ціна 15 коп.

5. Загірня М. Як визволилися Північ-ні Американські Штати. Ц. 15 к.

6. Дорошенко Д. Оповідання про Ірландію. Ціна 8 к.

7. Загірня М. Страшний ворог. Книжка про горілку. Ціна 5к.

8. Ів. Франко. Ліси та пасовиська. Ціна 3 коп.

9. Грінченко Б. Про грім та блис-кавку. Ціна 4 коп.

10. Кальєгородський П. Українці на Кубані. Ціна 5 коп.

ІНШІ КНИЖКИ:
 Статут Товариства „Просвіта“ у Києві, за-спонованого в пам'ять Т. Шевченка. Ціна 5 коп.

Темі для книжок: Виробила видавнична коопісія Товариства.
 Звідомлення Товариства „Просвіта“ за рік 1906.

Склад видань у Товаристві „Просвіта“ у Києві Тройкі площа, Народній дім і в Українській книгарні Бізаківська, 8.